

Popis krojů lidu selského, tak nazvaných Chodů neb Buláků z okolí města Domažlic v Čechách.
Sděluje **Karel Jaromír Erben**. I. Kroje lidu vesnického v okolí města Domažlic, okresu domažlického, kraje plzeňského, nejzápadnější slovenské krajiny v Čechách. — Lid ten býval někdy mnohými svobodami od vévodů a králů českých obdařen a střežil hranice české proti vpádu Němců (Bavorů) a od toho obcházení hranic jméno Chodův (od „choditi“) obdržel. Protože slovo byl (od „býti“) vyslovoval až do nedávna jako bul, přezdívalo bylo tomu lidu: Buláci. Lid zachoval řeč českou do dnes bez úhony, ač jedva dvě hodiny cesty od hranic bavorských vzdálen jest.

Částky kroje mužského: 1. Střevíce s ušima, obyčejně ze silné teletiny, červenou kůží lemované. Uši stahují se řemínkem, kterýž se zavazuje na dvě klíčky u prostřed střevíce. Některé, zvláště chlapi (t. j. svobodní muži) nosí delší boty až skoro ku konci lýtku dosahující s holénkami na hořejším konci nitěmi vyšitými, neb všelikými, želičkem (hvězdičkami) vytloukanými neb vypalovanými ozdobenými; nad patou činí holénka dva neb tři záhyby (faldy). Mladší boty své anglickým viksem (leštídem) leští, starší lidé z hospodářství a setrnosti obuv mažou sádlem neb tukem. Holenky bot mají jen jeden šev na lýtku v prostřed a k obouvání kožená ouška (štruple).

2. Punčochy bílé z vlny ovčí, dobře valchované až ku kolenům dosahují.

3. Kozenky (kožené kalhoty) ze žluté, jirchářsky vydlávané kůže skopové, kozlové neb i zvířecí, (srnčí, jelení) podlé zámožnosti majitele. Šity jsou bílou nití s rozličnými květy, širokým příklopem (poklopem), jdou až přes koleno, kdež se pod ně vtáhne punčocha a pak se ouškem protáhnu oba řemínky kožené, vystřihávané, jež se nazývají ještěrky a pak při oušku ku kalhotám přistěm se stáhnou kalhoty i punčochy zároveň těmi řemínky neb ještěrkami tak, aby po udělaných dvou klíčcích vystřihávané konce dolů k lýtku a holenu splyvaly směrem ku kotníku zevnějšmu. Pod kozenky bere lid plátěné, obyčejně podvlékačky (spodky) z hrubšího plátna bod s límcem k zapínání neb na tkaloun k stahování kolem těla. Tyto podvlékačky jdou až ku kotníkům, kdež se tkaničkou uvazují a pak přes ně punčochy a kozenky oblékají.

4. Košile sváteční z plátna krámského, tenkého, bavlněného, ku všedním dnům z plátna domácího, bílého, lněného. Na límci a náramcích jest vyšívána bílou nití, límece od košile stojí rovně u krku a pak přes šátek se přeloží, pod na hrdle se spojuje párečkem, na prsou jest otevřena košile (neb má rozpárek), u pěstí má barevné límečky, při nich žinky přistě a dírkami v límečku udělanými prostrují se pářečky, totiž dva spojené knoflíky, kterýmiž se rukáv zavírá.

Přes stojatý límece od košile zavazují sobě chlapi i muži černý šátek, jemný, hedbávný tak, aby límece bílý nad šátkem u krku vycínal a přes šátek přeložen byl a po dvojím otočení šátku kolem krku, ještě konce šátku tak dlouhé byly, aby mohly udělaný býti pod bradou dvě stejné klíčky, od nichž pak konce na prsa (přes rozpárek košile) as na pět palců dolů visí.

5. Kšandy kladou sobě na hřbetě křížem, na prsou rovně a panenky s dírkami zapínají na tři knoflíky na límci u kalhot, prvé nežli se poklopce zavře. Knoflík u kapes neslouží k zapínání kšand.

6. Potom bere na sebe mužský modrou, soukenou, na límci a kapsách (dle bohatosti každého) pestrubarevným vyšíváním ozdobenou kamizolku (totiž vestu), jejížto zadek jest též soukený a na konci hřbetu též vyšíván. Obléká se ta kamizolka prostrčením rukou dírami a z předu se nikdy ani v nejtužší zimě všecky kovové knoflíky do dírek nezapínají, nýbrž jen as čtyry neb pět, tak že zůstane kamizolka až do polo prsou rozepnutá, aby bylo červenou podšívku viděti.

7. Přes kamizolku svobodný mužský (chlapec zvaný až

do oženění) rukávami obléká kazajku ze sukna, též jako na kamizelce modrého, (od 2 až do 5 zl. r. č. platí za loket), na kteréž kapse největší nádhra se jeví v bohatém vyšívání hedbávím všech barev na límci, klapkách a rukávech. Ačkoli tato kazajka dvě řady knoflíků má, nezapíná se do ní chlapec, nýbrž v rozevřené chodí, aby bylo kamizolku viděti.

Do jedné kapsy své kazajky dává chlapec obyčejně pytlík kožený, třepením a korálky ozdobený, na tabák, do druhé dává červený, strakatý šátek na nos, tak že konce z kapsy visí.

8. Hlavu pokrývá chlapec kloboukem, totiž širákem těžkým, vlněným, černým, kterýž jest ozdoben šňůrkami pestrými, hedbávnými a šmelcovými, (jinž říká housenky), dá si kytku na stranu tak, aby šikmo ku klobouku přiléhala a zapichne za šňůrky z drcky (skleněné) a klobouk nasazuje na hlavu ydovorně s koncem šňůrek a trapecí do zadu.

Jde-li v den sváteční hejtu (na návštěvu) neb k muzice, nasazuje si na hlavu vydrovku, nízkou kulatou čapku červenou neb zelenou s prýmem ze srsti vydry, neb mořského psa (tulene).

9. Muž ženatý obléká se jako chlapec (svobodný), jen že místo kazajky bere na sebe kabát z modrého sukna, kterýž obléče ponejprv na oddávky a pak po celý život ho nosí jen do kostela, na svadby, na křtiny. Kabát ten na límci a kolem dírek a knoflíků jest bohatě vyšitý hedbávem, krátký život toho kabátu končí se třemi bohatými květy na zádech. Dirku k zapínání má jen jednu pod krkem, v tu navleče hedbávnou pentli, zaváže ji na dvě klíčky neb mašle, pak na tu pentli zapíná kabát na prvním knoflíku tak, aby mašle s koncem (fábory) u prostřed prsou visely.

Na klobouk místo pestrých šňůrek a kytky dává si as na palec širokou tkanici sametovou, černou, kterouž spíná bílou přeskou. Bílý tkaloun kolem klobouku značí smutek po zemřelém příbuzném.

10. Pro menší slavnosti bere na sebe pravý Chod místo modrého kabátu soukeného (čís. 9.) přes kamizolku (čís. 6.) kabát chodovský, šerkový, (pál nití, pál vlny), bílý, bez límce, ve všech černými, vyšitými šňůrkami ozdobený, kterýž jest původní, starobylý šat všech Chodů. Příze a vlna na kabát tento připravuje se v každé vesnické domácnosti, jen tkadlec a krejčímu se zaplatí od díla. (Dokončení.)

Seznam kněh redakci Květů zaslaných. Osmero povídek pro útlejší mládež. Z francouzského přeložil dr. J. M. Hanel v Praze. Tisk a náklad Jaroslava Pospíšila. (Zábav pro mládež číslo 55.)

Bělohorští mučedlníci. Původní historický román z dob působení řádu jezovitského v Čechách. Sepsal Ervín Špindler. Sešit třetí.

Randály. Pro obveselení zarmoucených a mrzutých spáchal a na světlo vyndal H. Vinařický. V Plzni. Nákladem kněhupectví: J. B. Port. 1867.

Dopisy redakční. Panu J. M. Ch. zde. Forma začátečníká, předmět jeví více citlivostí než citu. Panu M. N. Překlad Karamina není dosti poetický; jako všude tak i zde platí překladateli básník: aby je přebásnil. Panu J. S. D. zde. Výběr pěkný, ale překlad není dosti český, máje více srbismů.

Panu J. V. L. H. v J. H. Směr podobný nevylučujem, ale nedařilo se Vám valně. Některé sloky nemohli jsme přeložit.

Květy, týdeník věnovaný zábavě a poučení, vycházejí vždy ve čtvrtek o půl druhém archu s čtrnáctidenní půlarchovou přílohou Česká Věla. Předplácí se v administraci „Národních Listů“ v Rázové ulici č. 1416 - II. pro Prahu: na měsíc 50 kr., na čtvrt leta 1 zl. 50 kr., na celý rok 6 zl.; po poště: na měsíc 60 kr., na čtvrt leta 1 zl. 80 kr., na celý rok 7 zl. 20 kr.

Majitel dr. Jul. Grégr. — Nakladatelé a odpovědní redaktoři: Vítězslav Hálek a Jan Neruda. — Tisk dr. Ed. Gregra v Praze

Vydáno 4. dubna 1867.

FEUILLETON.

Popis krojů lidu selského, tak nazvaných Chodů neb Buláků z okolí města Domažlic v Čechách.
Sděluje **Karel Jaromír Erben**. (Dokončení.) — Kroj děvčat a žen ve vesnicích kolem Domažlic v kraji plzeňském v Čechách. Děvčata (holky svobodné), at jsou děvky (služebné) aneb dcery (seidlakovy), oblékají se takto v kroj svůj:

1. Nejprvé natáhne na nahu svou holka punčochy vlněné, červené, uváže si je pod kolenem ouvazkem a pak obuje

2. střevíce z telecí kůže černé, na opatkách vyšívávané, z předu ozdobené též vyšíváním neb mosaznými kroužky a mašli z pentličky černé. Podpatky jsou okované podkovkami.

3. Pak přes obyčejnou ženskou košili a as dvě všední sukně bere na sebe krátkou košilku z tenkého plátna krámského, bavlněného, dobře vykrobeného s širokými, jako balon neb měch nadutými rukávy, odkud se tato košilka rukávcem nazývá.

Tyto rukávce jsou na ramenou bíle vyšívávané, na konci rukávů jsou barevné límečky s kraječky. Tyto rukávce, aby se při oblékání nepomačkaly, prostrčí se rukávy jejich před oblékáním dírami lajblíku, totiž zivítku krátkého, bohatě korálky a prýmkami posítoho, a pak ruce jednu po druhé strčí děvče do těch rukávů, čímž rukávce i lajblík zároveň na sebe obloko tak, aby rozpárek rukávů a haklíky neb sponky lajblíku na prsy přišly. Na to sepne rukávce pod krkem hned u límečku tak zvaným spínátkem, prostrčí totiž děvče pod límečkem z každého konce rukávů kousek plátna skrze spínátko a pak špejlem příčným je proděje, tak že rukávce tím jsou zapnuty a spínátko hořejším koncem svým právě do dółku krkového přijde.

4. Na to urovná si děvče dolejší konce rukávů a zapne si lajblík na dolejší haklík neb záponku prozatím, kteráž nestačí-li pro objem těla, nastaví si kus tkanice.

Pak vezme děvče sukni přes hlavu, spustí jí, až límece

přijde ku dvěma vycpaným násevkům lajblíku, plátěným, kteréž pro svou vycpanost jelita zvány jsou a k tomu slouží, aby sukni držely.

Sukni nyní děvče otočí, aby plátěný díl její zrovna na břicho přišel, pak tkalounem dvojm k tělu upevní a z předu uváže.

Pak se zapne lajblík na druhý haklík, jemuž se kus pentlicky přidá, aby pro prsy stačil; na to vezme zástěrku, fěrtuch zvanou a dvěma tkalouny ji z předu uváže, konečky těch tkalounů pod límec zastrčí. Pak vezme hedbávný šátek, složí jej do cípu na polovic, přehodí jej kolem krku tak, aby konec dvojitý právě u prostřed mezi lopatkami visel; konce se na prsech přitáhnou tak, aby se jejich špičky křížovaly, a ty se pak pod tkaloun od zavázaného fěrtuchu prostrčí, aby nad fěrtuchem byly viděny. Aby se tkalouny a límec fěrtuchu kolem těla zakryly, běře děvče dlouhou, hedbávnou pentli, otočí ji kolem těla tak, aby mezi fěrtuchem a lajblíkem ležela celou šířkou a pak na zádech a prostřed na dvě klíčky neb mašle ji uváže a konce dolů viseti nechá.

O sukni věditi sluší, že každé děvče i vdaná osoba má sukně trojí barvy, a sice 1. červenou veselou neb jasnou neb jen smutnou červenou; 2. sukni modrou a 3. sukni zelenou. V barvách těch drží s církví; modrou sukni nosí v adventě a v postě, červenou od vzkříšení Páně až do adventu a mezi tím někdy zelenou.

K modré sukni nosí bílý fěrtuch z tenounké dirkované látky bavlněné, a tak i při pohřbu se oblékají. Na pohřeb neb v adventě a v postě vzíti sukni veselou neb fěrtuch červený považuje děvče i žena za hřích a neušla by za to pomluvě celé obce. Všecky sukně jsou buď z šerky, (polopřizné), buď cajchovky (vlněné bez vlasu), buď celé vlněné (s vlasem) a ty jsou nejdražší. Každá sukně má bokaty pantl hedbávný.

5. Než se děvče neb žena obléká, upraví si hlavu, sčese vlasy do zadu, neplete je, nýbrž v rulič neb cop stočené otočí je v čampuly a pak aby držely, proděje je velkým hřebem a hlavu pokrývá červeným, květovaným šátkem, kterýž nosí skrz celý rok každodenně i doma. Šátek ten váže na babku, složí se totiž v cíp menší a větší, položí kratším cípem na hlavu tak, aby vlasy kryl až k čelu; konec větší přijde na vrch do týle, pak oba konce okolo hlavy, aby všechny vlasy kryly a jen uši těsně minuly, se otočí a nad cípem větším ostatní tři konce v týle dolů visí. S takovou přípravou chodí ženy i děvčata do muziky.

6. Jdou-li ale do kostela, neb na cestu, berou přes šátek ještě bílou plenu plátěnou neb bavlněnou s vyšitým květem a krajkami, kterouž pozorně na hlavu takto uvazují: Nejprve plenu přeloží do dvou cípů, z nichž spodní nevyšíván přijde ležet na hlavu, květ vyšitý přijde na záda, vyšíván kalunky (ouvazky) visí kolem tváře dolů.

Nyní natáhne tkalouny na obou stranách hlavy na spánky, plenu vezme a jednou rukou ji za kus k uchu podloží a přes to založení svršek přetáhne tak, že pod okem ten podložený záhyb se trati a jiný záhyb nastane běžící od tkalounů rovně až do středu hlavy; na to pak levý konec s tkalounem pod bradou táhne vpravo a pravý konec v levo k ušim, až na temeno hlavy, kdež pak tkalouny ve dvě klíčky (mašle) zaváže, aby jedna k levému uchu, druhá k pravému šla, a konce do zadu visely, čímž celá hlava ovázána jest tak, že pod trochu vyčnívající plenu jest viděti jen čelo a tvář až k ušim a jen předeek brady; uši a spodek brady skryty jsou pod plenu zavázanou, jejíž konec na zádech s květem svým volně visí.

Uvázání této pleny není lehké a děje se hodnou chvíli před zrcadlem. V čas parna se plena rozváže a leží volně na hlavě a tkalouny dolů k pasu splývají.

7. Tak se oblékají svobodná děvčata, taktéž i s malou změnou ženy. A změna ta záleží v lajblíku. Lajblík pro vdané jako jeden haklík (nejníže) a dvě sponky; žena obléká jej jako svobodná s rukávci zároveň; když jej obleče, položí si na prsa malou strakatou peřinku s perím vzhůru k bradě střesným; spodní konec peřinky se upevní a přepne páskami spodními u lajblíku na haklík; pak vezme sukni a fěrtuch jako svobodná, taktéž klade kolem krku šátek hedbávný, kterýž však z předu na prsou klade přes peřinku tak, aby celá ním zakryta byla, pak konce spustí nad spodními páskami lajblíku křížem a vtáhne je taktéž pod tkalounem fěrtuchovým, aby na fěrtuchu byly viděti; též pentli kolem pasu sobě uvazuje jako svobodná.

Na to přepne ještě dvěma záponkami vyšité dva cípky lajblíku přes peřinku i přes hedbávný šátek. Aby tyto cípky sponkami svými na prsou netlačily, nastavují se sponky červenou pentličkou, jejíž klíčky neb mašle uprostřed mezi oběma cípky visí. Ostatně žena neliší se v kroji od svobodné; obě chodí v šátku, do kostela v pleni.

8. Ale když jsou hody, (křtiny neb úvod), neb svatba, tu běře žena čepce na hlavu takto: Vlasy sčese si žena do zadu, nestáčí cop v čampuly, nýbrž v podlouhlý žihon je podvazuje; neběře hřeben ani šátek, nýbrž vezme vypraný čepce, upraví do něho ranec, koudelí ovinutý, což sluje k otě, čepce od zadu navleče na hlavu tak, aby žihon přišel do čepce a čepce as 45° sčesán byl k zadu; na to táhne tkanice od čepce ze zadu nad ušima k čelu, upevní nimi nevyšitý konec čepce k čelu a táhne nimi opět do týle a tam je pod čepcem zaváže; pak vezme plínku, bílou, dvojitě složenou, položí na čelo k alíškem (vyšíváním) vzhůru, přeložením k tváři a tak za ušima až do týle ji vede a tam pod čepcem na jeden uzel uváže a krajované konce k ušim vytáhne.

Žena na levé ruce kromě hodů a svatby nosí mošnu, svobodná v ruce šátek červený právě takový, jaký chlapec v kapse kazajky nosí.

Když žena i svobodná se ustrojila do rukávců, tu nežli z domu vyjde, vyhrne rukávce právě až přes loket rukou svých, dobře je natře, aby byly hodné nadmuté.

Cím výskrobenější a nadmutější (širší) jsou rukávy těchto rukávců, tím větší paráda.

Jde-li žena na svatbu neb za kmotru, považovala by to za neotůžlost proti zimě, kdyby přes rukávce a nahou ruku něco oblékla, třeba by mráz silný byl. Do kostela a při jiných cestách navlékají ženy i děvčata přes rukávce kabátce z modrého neb černého neb bílého sukna, kterýž jest na prsou jen o něco vyšší nežli lajblík, taktéž není delší o mnoho nežli lajblík; rukávy na rameně široké u pěstí se oúží a na malý knoflík zapínají; na prsou jest mezi haklíky veliká, červená, hedbávná mašle, kabátce pak u pěstí a na prsou z předu až k ramenům hedbávným pestrým vyšit. Ženy i děvčata v čase letním při pohodlném počasí i do kostela nosí místo střevíců ten trepy (pantofle).

II. Sváteční kroj z okolí plzeňského v Čechách. Kroj mužský. 1. Obyčejná košile mužská s límcem širokým, aby se mohl přehnouti přes šátek na krku uvázaný. Zapnutá bývá na krku i na rukávech kovovými anebo skleněnými knoflíčky.

2. Podvlékačky z bílého, domácího plátna, kolem pasu bud přivázané tkanicí, navléknoutou v široké obrubě anebo zapnuté napřed knoflíkem; nohavice nad kotníky zavazují se přisitými „kalounkami“ čili tkanickama.

3. Na nohou mají nohavky neb punčochy, pletené z režných, domácích nití, tak vysoké, aby dosahovaly až pod koženky.

4. Tyto koženky, čili spodky neb kalhoty, jsou ze žluté, obyčejné kozlí kůže, „kozlovice“ u bohatých také z kůže srně nebo jelení, „jelenice“, napřed bohatě vyšíváné a dosahují jen až pod kolena, kdež se každá nohavice dvěma řemínky zaváže.

5. Boty, ušité z jemné teletiny, jsou vysoké, černě leštěné, přiléhající k noze a napřed povytaženy až nad kolena, aby punčochy viděti nebylo.

6. Okolo krku mají šátek hedbávný, svobodní chlapci jasně červený, a muži obyčejně černý, čtyřrohý a složený do rohů, jejíž napřed zavazují buď na uzel, neb na malé klíčky, tak, aby cípy neb konce jeho až na 1½ stopy dlouhé, visely svrchu přes živůtek nebo přes kabát. Límece od košile přehne se přes šátek, ale uzel neb klíčky od šátku musí zůstatí venku.

7. Na košili oblékne se živůtek neb kazajka bez rukávů soukenná, barvy fialové, sukmem červeným vůbec lemovaná, která se napřed zapíná hustou řadou žlutých, kovových knoflíků, jichž dírký také jsou obšity červeně neb jinou jasnou barvou. Tento živůtek nosí v neděli vůbec po domácku; ale jdouce do kostela, obléknou na živůtek ještě

8. kožíšek soukený, barvy fialové, obšitý černým beránkem neb astrachanem; kterýžto kožíšek má místo knoflíků na prsou z obou stran černé šňůry, jimiž se zapíná. Místo kožíšku (č. 8.) nosí také někteří, zvláště starší lidé, dlouhý, soukený kabát barvy fialové, červeně lemovaný; ano i pláště, též barvy fialové s dlouhým, visutým límcem se spatrují.

9. Čepicí mají z červeného sukna, vydrovčí kožešinou vúkol obroubenou, vydrovku, svrchu se třapcem hedbávným anebo zlatým, kterou tak posazují na hlavu, aby vyšší strana obruby seděla nad pravým uchem. Na vydrovku, obrátice ji krajem vysoko nazad, posazují sobě někteří, zvláště v té krajině k Rokycanům, ještě široký klobouk, tak nazvaný širák, s kytkou, podobný širáku Chodů Domažlických, jejíž sobě pod bradou upevňují stuhou.

Vlasy na hlavě sčesávají po obou stranách za uši, tak, že uprostřed hlavy zůstává rovná cestka, v zadu pak dosahují až k límcí kabátu: Mladší lid začíná však nyní nositi vlasy ostříhané krátce, na způsob městský.

Kroj ženský. Ženské, svobodné i vdané česají vlasy své hladce za uši a v zadu je splitají v cop jediný, jejíž potom v týle zatočí ve vrkoč a uvazují.

1. Kolem hlavy, nad čelem a pod vrkoč otočí dvojnásobně stužku černou, aksamitovou, tak nazvanou sametku, kterou pod vrkočem zavazují; na tu sametku pak po obě strany na skráních připevňují špendlíkem čepce „holubičku.“

2. Na těle mají obyčejnou košili ženskou, pod krkem staženou, s krátkými, nadmutými rukávy.

3. Na nohou nosí dlouhé, červené, vlněné punčochy, jež pod kolenoma přivazují „úvazkem.“

4. Střevíce mívají děvčata z černé teletiny, povrchu vyšívané, ale misty, zvláště blíž Plzně, nosí již místo střevic městské botky způsobu francouzského.

Staré matky chodí někde ještě jako za starodávna v pantoflích s vysokými kramlíčkama.

5. Na košili oblékají šněrovačku červenou, z pěkně květované látky, kterou napřed stahují šněrovadlem.

Po domácku chodí jen v té šněrovačce a v málo sukních; ale když se vystrojí v neděli do kostela, vezmou na sebe sukni dvanáct, patnáct ano některá i dvacet: čím která jest bohatší, tím více sukni na sebe navěsí, aby byla hodně široká, čehož ovšem pro souměrnost k čepci širokých křídel potřeba jest.

Objem sukni musí býti aspoň tak veliký, jak daleko dosahují křídla toho čepce; jsou-li sukně širší, tím lip; obyčejně mívají v průměru čtyři videnské stopy čili 2 lokte.

6. Spodní sukně bývají z látky sprostší; ale svrchní, která jest nejdelší, aby všechny ty spodní zakryla, jest z látky pěkné, do modra bílé, a dole kolem ozdobena širokou, hedbávnou stuhou čili pantiem; této svrchní sukni říkájí „herbinka.“ Tak jako herbinka, mají všechny spodní sukně v zadu přehyby neb faldy, aby do zadu více vystupovaly; ostatně jsou všechny tak krátké, že dosahují jen pod kolena, nejdál asi do polovice lýtek.

7. Napřed na herbinku uváží zástěru, červené a žluté pruhovanou, tak nazvaný fěrtoch bavorák, proto, že ta látka přichází z Bavor.

Ten fěrtoch zavazuje se v zadu tak, aby tkanice dlouze dolů visely, ale nikoli doleji než dosahují sukně. Která jest bohatá, mívá tu zástěru hedbávnou a tkanice jsou bílé hedbávné, na koncích zlatým třepením ozdobené.

8. Nádra pokrývají šátkem červeným neb červeně květovaným, obyčejně hedbávným, jenž po všech čtyřech stranách mívá bohaté třepení. Šátek jest tak veliký, že jedna jeho strana mívá i pět stop (2½ lokte) délky. Složí jej na tři cipy neb konce a nosí jej tak, aby prostřední, tupý cip visel na zádech povrch bílého kabátku. V předu ten šátek přeloží sobě pod prsy křížem a dlouhé konce neb cipy podstrčí se nad kyčlema pod tkanici, která drží zástěru tak, aby oba ty konce z pod kabátku k zadu na povrchu sukně rozestřeny visely.

9. Kabátek mají bílý, šedým, brabantským králikem lemovaný, jež napřed zapínají. Jakož řečeno, visí v zadu přes kabátek, asi do polou zad, prostřední cip hedbávného šátku (čís. 8.)

10. Na hlavu vezmou, jdouce do kostela, kulatý, bílý čepce vyšívaný, velikými, široce vyšívanými křídly opatřený, jemuž říkájí holubička. Tato holubička musí býti čistá, bílá, pěkně hladká, nikoli pomáčkáná.

Křídla její jsou u svobodných roztažena v délku za půl druhého lokte od jednoho konce ke druhému a v šířku na koncích skoro na loket, tak že svrchní polovice křídla jest hladká a spodní vyšívaná; vdané však nosí ta křídla poněkud jako skleslá.

11. Přes tento čepce berou plenu bílou, čistě škrobenou a do tří cipů neb rohů složenou, tak aby prostřední, široký cip, bohatě vyšívaný, visel rozestřený na zad hlavy, mezi křídly, přední pak dva cipy zavazují se pod bradu prostě na uzel. Při tom se bedlivě k tomu hledí, aby plena na hlavě nebyla pomáčkána a také aby nepomáčkala křídel holubičích, které z pod ní po obě strany hlavy široce vynikají; majíť svůj zvláštní způsob, tu plenu skládáti a na čepce vázati.

Časťiny valašské. Úryvky z větší práce dra. Siegfrieda Kappra. I. — Počátkem května před desíti léty octnul jsem se v Oršavě, nejvykrotilější to stráž na východu pomezí vojenského; chtěl jsem na jízdách svých po končinách dunajských též podívat se jednou do krajin za skalnaté věřeje „železných vrat“, zvláštním osudem posud jako by mně nepřístupných. Nejednou sice mohl jsem dostat se až k divuplným soutěskám těmto, než pokážde jiná v tom se mně stavila překážka. Jinak nyní. Seznámiv se na konci minulého podzimku ve Vídni s rodinou valašskou, přislíbili jsem jí musil, že se s ní sejdu jistého dne

v Oršavě. Dostál jsem slovu, dostavila se i rodina ač o několik dní později, avšak ještě v čas, aby za veselé společnosti plavba naše „železnými vraty“ započítí mohla. Tedy — s bohem!

Oršava jest osada ne právě pusta, ale jednotvárná, ne tichá, ale neživá. Kdyby nebylo časem pobuřujících výjevů, jako příjezd a odjezd parolodi, mohlo by se i říci, že jest mrtvá; a kdyby se nepotloukalo mezi nepatrnými staveními několik zahálčivých hraničářů v nemalebém oděvu „civilinkovém“, jež na místo malebného kroje národního jim oktrojovala slavná někdy dvorská vojenská rada vídeňská zároveň s černým řemením a s neohrabanými topánkami: směli bychom tvrditi, že je neobydlena. Něco obchodu jest tu ovšem; avšak obmezuje se jen na nejbližší okrásky Srbska. Hlavní tržba podunajská, pokud ji nepochopitelná politika obchodní rakouská ještě nezničila, má stanoviště své ve městech velkých, jako v Zemuni, v Pančevě, pak v Bělehradě, Galači, Džurdževu a t. d. I byt by obchod tento pomocí železnice rok do roka sebe živěji se rozvíjel, Oršavě nevzejde z toho budoucnost. Zůstane povždy jen stanicí parníku, skladištěm podřadným, jakým tuším bývala už za časů Římanů, po kterých památka se zachovala nám až podnes ve zdiřilé silnici, jež podél říčky Černé vede k teplicím Herkulovým. Ba obávají se jest, že za vlivem dráh, budou-li dostavěny, i Zemun a Pančevo klesnou, čehož za našich dnů se již ukazují znamení patrná.

Po levé straně táhnou se poslední výběžkové Karpat a po pravé vysočin srbských: mezi jejich stráněmi valašským doubmí obrostlými obrací se slavný Dunaj k řiši osmanské, by co rozsudi oddělil vlast rumunskou od vlasti bulharské. Trebat by před Oršavou již nejmalebnější avšak i nejnebezpečnější místa byla za tebou, poskytne poříčí odtud do Kladova oku ještě míst malebných a nebezpečných hojnost. Obracel se sice za doby nejnovější zřetel k tomu, aby nebezpečný kus plavistě tohoto, který z Drenkovy prostrat se nepřetrženou řadou náhlých oklik, pěnných kotoučů a vidličatých bradel až ku Kladovu, plavbě méně překážel. Mistry něco skutečně už odstraněno. Avšak než bude možno skrz báječnou úžinu „železných vrat“ bez nebezpečí se proplavit, uteče sebe mnoho vody, a pocítí ještě mnohé pokolení cestujících onu rozjitřenost, ono sladcestrašné pohnutí mysli, bez jakého tu obejítí se pocestný ani nesmí. Za Basiášem již, kde pára lokomotivy uvitá páru lodě, počíná rozhovor na palubě i v kajutách chápat se „železných vrat“. Pocestní, kteří plavbu tu již prodělali, vypravují nováčkům o nehodách dob nejstarších i nejnovějších, třebas i o takových, jež se ani neudály, vyličníce je barvami nejstrašnějšími. Příšerní diblíci, potouchlí komáři musí duši svou náležitě připravit na věci, kterým loď šplíchajíc v ústřety tě nese. Rozechvění roste, pozoruješ-li, kterak u zlověstných míst a vřící prokletému úskali Babakaj i pozornost plavcova roste. Loď pluje ticha panujícím vákolem tichem, pluje volněji než obyčejně. Lopatová kola, jako by chtěla zanechat zbytečného rachocení, aby svévolně z hlubiny nepodráždila běsy. Byt by duše tvá sebe nadšeněji obdivovala se všem všudy krásám, neoddechneš si dříve, než až ze všeho šťastně se vymkneš. Až se někdy podaří odkliditi veškeré překážky tohoto Semerinku plavby podunajské, bude ovšem škoda pocítit těchto sladkostrašných; avšak přibude za to dovozu tím větší výhody. Posud neodvázá se žádný kapitán vydati se s parníkem na plavbu tu za počasi bouřlivého, a je-li rusalka dunajská jen poněkud v zlém rozmaru, musí se plavbě vypomáhati plachetnými bárkami a rameny veslařů valašských. My měli povětří klidné a jasné. Pan Radulesko dal přinést na palubu pod plachtovou střechu několik lahvi Chateau-Lafitte, a dokázal své nadání společenské zajímavým rozhovorem. Paní Radulesková převzala úlohu cicerovnu; slečny Raduleskovy, dvě to plamenookých, černovlasých vzorů krásy valašské, podporovaly ji v tom nejčileji. Jeli jsme veselé a rychle.

Již z Oršavy je viděti novou osadu téhož jména: Turci ji nedaleko staré osady na stinném ostrůvku uprostřed řeky založili. Sluje turecky Ada-kalesi, totiž hrad ostrovský, u lidu však jmenem srbským Oršava nová. Je to malá pevnůstka, jejížto hrady hlavně proti břehu srbskému jsou obráceny; majíť za účel opanovati jednak řeku, jednak ale překážeti vpádům bojovných Srbů do dědictví Mohamedova. Jak pevnůstka tato za doby nynější postavena, můžeme ji směle naznačiti za zbraň už starožitnou, za kus vetchého hamparátí ze zbrojnice nadvlády někdy osmanské. Z hradeb dívaly se na nás stělné díry jako prázdné oční důlky z umřelých lebky. Zda-li nějaká posádka za nimi vzezela, nebylo lze uhadnouti. Spatřili jsme jen několik lenivých Turků, kteří kouřice z dlouhých čibuků, hověli si v chladu zpráchnivělých stěn; ostatně ani na hradeb ani pod nimi živé duše.

Avšak i výšiny podél břehu obojího vystupují z hlubiny říčné zcela pusty. Nikde ani zidky ani stříšky. Jen misty po sil-